TROMS fylkeskommune
ROMSSA fylkkasuohkan

Mobbeombudet i Troms
Givssidanáttardeaddji

ÅRSRAPPORT

2018
2019

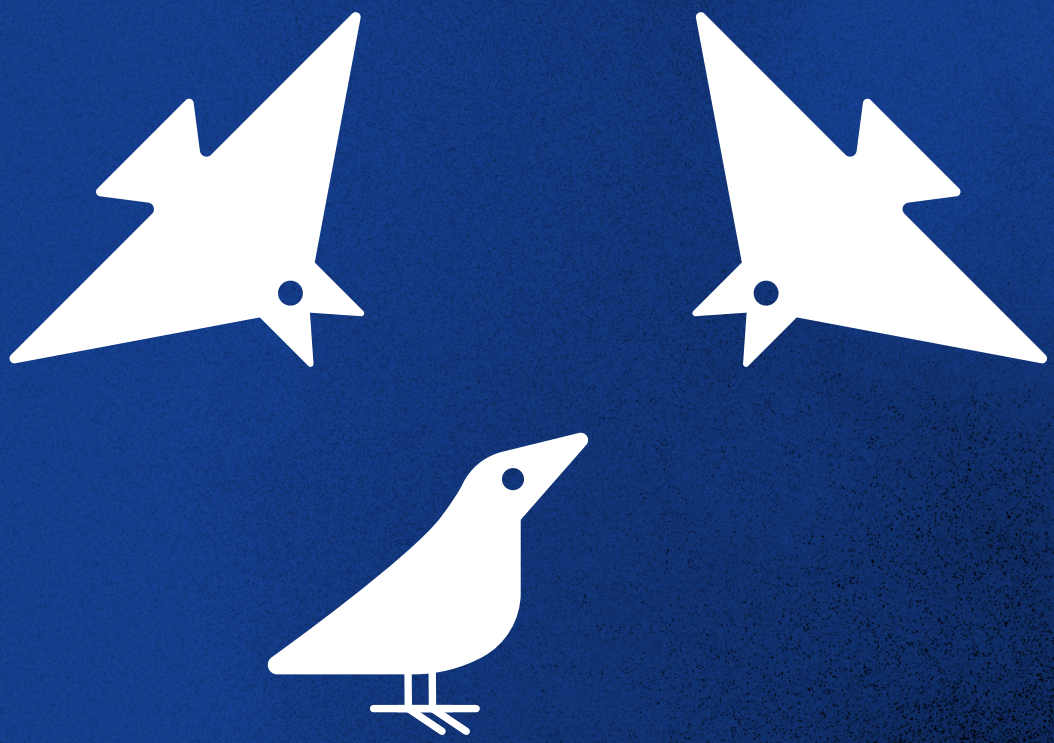

Innhold

Lytte, anerkjenne, handle 4

Barnehagen 5

Foreldrerollen 6

Sosial kompetanse 8

Når skolen ikke klarer å løse utfordringene 10

Tendenser 12

Anbefalinger 14

Slik jobber Mobbeombudet i Troms 16

Kart over engasjement 18

Tall i opplæringsåret 2018/19 20

Bygging av ombudsnettverk i Troms/Finnmark 24

Status i Troms og Finnmark per 01.09.19 26

Forslag til veien videre 28

Tromsmodellen 2018–2020 32

Jon Halvdan Lenning
Mobbeombud
jon.halvdan.lenning@tromsfylke.no
904 76 498

tromsfylke.no/tjenester/ombud/mobbeombud

Lytte, anerkjenne, handle

Med disse tre ordene starter ofte mobbeombudets arbeid. Enten det er i møte med barn og foreldre som opplever mobbing, eller kurs for ansatte i skoler og barnehager så står disse tre ordene sentralt.

Å møte de som føler at systemet har sviktet, at de ikke blir trodd eller hørt når de prøver å forklare at situasjonen er uholdbar krever mottakerens fulle oppmerksomhet. En slik situasjon er alvorlig og hvordan den håndteres avgjør langt på vei hvordan prosessen og i mange tilfeller resultatet skal bli. Her er en enkel skisse som viser to mulig forløp i en barnehage- eller skolemiljøsak:

Brutt tillit kommer ofte av at barnet har opplevd at de voksne har sviktet. Det hviler et stort ansvar på den profesjonelle part i barnehager og skoler til å utøve en praksis som bidrar til at barn og foreldre har tillit til at situasjonen kan bli bedre.

Mobbeombudet blir ofte kontaktet når situasjonen håndteres som vist i spor 2. Jobben blir da å støtte barn/foreldre i møte med skolen, sikre at det blir gjort en grundig jobb med å avdekke hva som er problemstillingen, sikre en felles forståelse fra både barn, foreldre og barnehagen/skolen, bidra med innspill til måter å løse saken på og gi råd om hvordan man skal jobbe i etterkant av saken for å gjenopprette et trygt og godt skolemiljø.

Lytte – anerkjenne – handle er ord som står sentralt i alle deler av ombudets arbeid enten det gjelder håndtering av enkeltsaker, forebygging eller kursing og kompetanseheving i barnehager og skoler.

Barnehagen

Det starter ofte tidligere enn vi tror. Usynlig, utestengt, ignorert. Dette er ord ei mamma brukte om sin fire år gamle datters tilværelse i barnehagen. Mange stiller seg spørsmålet «Kan det virkelig foregå mobbing i barnehagen – de er jo så små?»

Siden 1. august 2018 ble også barnehagen innlemmet i mobbeombudets arbeidsområde. Selv om antallet henvendelser på mistrivsel og mobbing i barnehagen ikke er så stort får jeg et klart inntrykk av at problemstillingen er høyaktuell. Internasjonal forskning (Vlachou mfl.2011) viser at man ofte ser begynnende mobbeatferd i aldersgruppa 3–6 år.

Mobbeombudet har brukt dette året på å bli kjent med barnehagen som system, og arrangert mange kurs og temakvelder for ansatte og foreldre. Erfaringen så langt er at mange barnehager tar problematikken på alvor, men at det fortsatt må gjøres en stor jobb for å øke bevisstheten rundt forebygging, foreldreinvolvering og iverksetting av effektive tiltak når et barn viser tegn på at noe ikke er greit. Mobbeombudet har gjennom det første året med barnehager tatt til orde for at barnehagene bør håndtere mobbeadferd på en mer systematisk måte enn tidligere. Konkret anbefales det at barnehagen lager en enkel plan som viser hvordan de jobber for å bedre situasjonen til barn som ikke har det trygt og godt. Ved å lage en slik plan vil det være lettere å skape trygghet både hos foreldre og personalet for at man håndterer situasjonen på en systematisk og god måte til beste for barna.

I august 2019 har regjeringen sendt på høring en egen lov som skal sikre ei slik håndtering også i barnehagen. Denne loven vil bli sentral i mobbeombudets arbeid fremover.

BARNEHAGELOVEN §1

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

regjeringen.no/no/aktuelt/innforer-mobbelov-i-barnehagen/id2664023/

Foreldrerollen

Vaner og uvaner etableres tidlig. Hvordan ønsker vi som foreldre at våre barn skal være mot hverandre?

Snakker vi sammen om oppdragelse? Når mitt barn gjør noe som er ugreit mot en annen hva gjør jeg som voksen da. Mobbeombudet ser det som en av sine oppgaver å løfte frem denne typen diskusjoner.

Foreldremøter i barnehager og skoler må i hovedsak handle om ulike problemstillinger rundt oppdragerrollen som f.eks:

- Hva er lurt å gjøre når mitt barn har vært slem med et annet barn?
- Hva gjør jeg når mitt barn ikke vil invitere et annet barn i bursdagen sin?
- Hva er det lurt å gjøre når mitt barn får sin første mobiltelefon?
- Hva betyr det å samarbeide med barnehagen/skolen?
- Hvorfor skal jeg prioritere å delta på foreldremøter, dugnader, grilltur i fjæra?

Da har vi hatt siste oppfølgingsmøte med skolen, de tok saken på alvor og har laget aktivitetsplan som vi er ok fornøyd med og som de har fulgt noen uker nå. Gutten vår har det bedre på skolen, og vi har fått en lettere hverdag hjemme.

Takk for gode råd som vi fikk før vi gikk i møte, kunne lett blitt overkjørt om vi ikke var godt forberedt.

Sosial kompetanse

Definisjon på sosial kompetanse: *«Et sett av ferdigheter, kunnskap og holdninger som trengs for å mestre ulike sosiale miljøer, som gjør det mulig å etablere og vedlikeholde relasjoner, og som bidrar til å øke trivsel og fremme utvikling.»* (Garbarino 1985).

For å skape et godt og trygt barnehage- og skolemiljø samt forebygge mobbing anbefaler mobbeombudet et sterkt fokus på å bygge god sosial kompetanse hos barn og ungdom. Skal man lykkes med dette må både barn, ungdom, foreldre, trenere, fritidsledere og ansatte i barnehage og skole lære seg og bruke følgende begreper aktivt i det daglige arbeidet.

Ansvarlighet • Selvkontroll • Samarbeid • Empati • Selvhevdelse

Disse fem begrepene må være fundamentet i alt som gjøres for å ruste barn og ungdom til å mestre livene sine. Mobbeombudet har ei uttalt målsetning om at alle barn, foreldre og ansatte i Troms fylke skal bruke disse fem begrepene daglig i sin kommunikasjon.

HVORDAN FORSTÅR VI MOBBING?

Vår forståelse av mobbing vil i stor grad legge premissene for hvordan vi håndterer situasjoner der barn utsettes for dette. I tilfeller der voksne tenker at barn må jo tåle litt og at de må lære seg å ordne opp selv er faren stor for at det oppstår alvorlige tilfeller av mobbing. Barn trenger veiledning i mange situasjoner, og voksne må være tilstede å vise årvåkenhet for dynamikken i gruppa. Dette gjelder ikke bare i barnehager og på skoler, men også i ulike andre sosiale settinger som på lekeplassen, på fotballtreninga eller i musikkorpset.

En slik forståelse vil legge noen føringer for hvordan foreldrerolle, trenerrolle, lærerrolle og andre voksenroller skal utvikles. Skal vi kunne lykkes med ei slik tilnærming må temaet få stor plass på alle arenaene som omhandler barn og ungdom.

Når skolen ikke klarer å løse utfordringene

Fortsatt må vi erkjenne at i for mange saker klarer ikke skoler å finne gode løsninger på mobbeutfordringen innen rimelig tid.

I slike tilfeller blir det ofte fokus på at den som mobber bør flyttes til en annen skole. Denne muligheten finnes i Opplæringslovens kapittel 9A-12. Skolen plikter å ha prøvd andre tiltak før vedtak om et eventuelt skolebytte iverksettes. Videre har også Fylkesmannen muligheten til å iverksette bruk av tvangsmulkt jevnfør Opplæringslovens kapittel 9A-13 hvis skolen ikke overholder frister eller følger pålegg. Kapittel 9A-14 beskriver også at brudd på pliktene i kapittel 9A også kan medføre straffeansvar med bøter eller fengsel i opptil 3 måneder. Mobbeombudet er ikke kjent med at noen av bestemmelsene i kapittel 9A 12, 13 eller 14 er benyttet dette skoleåret.

Allikevel er erfaringen at for mange saker finner sin løsning ved at den som er utsatt for mobbing velger å bytte skoler. Skoleåret 2018/2019 er dette tilfelle i ni saker der Mobbeombudet har vært kontaktet. Historien som ofte følger i kjølvannet av slike situasjoner er at både barn og foreldre har gitt opp håpet om at situasjonen kan bli bedre og ser ingen annen utvei enn å flytte til en annen skole.

Dette står i skarp kontrast til politikernes fokus på at det er mobber som skal flyttes. Mobbeombudet ser på denne problemstillingen på en slik måte at de som leder barnehager og skoler der barn utsettes for mobbing i større grad må ansvarliggjøres i tråd med lovverket. Fylkesmannen bør etter mobbeombudets vurdering i større grad bruke makten han er gitt etter Opplæringslovens kap.9A. Spesielt bør det vurderes pålegg overfor enkelte skoler/kommuner om å innhente ekstern kompetanse for å håndtere mobbeproblematikk.

Mobbeombudet har som mål å være en tydelig stemme for hva som skal til for å bedre en mobbesituasjon. Usikkerhet og vag håndtering er dessverre vanlig i mange saker. Dette skaper stor fortvilelse og frustrasjon hos de

som lever i en utrygg skolehverdag. Veiledning fra mobbeombudet består i mange saker av å få skolen/barnehagen til å iverksette helt konkrete tiltak på tre nivåer:

- Tiltak som tar vare på den som er utsatt.
- Tiltak som viser hvordan mobbeadferden stoppes, og hvordan den som gjør dette skal få hjelp til å endre sin mobbeadferd.
- Tiltak som viser hvordan relasjoner og et trygt og godt miljø i gruppa gjenopprettes.

Skal dette fungere må tiltakene følges tett opp, og evaluering må foregå hyppig i samarbeid med barn/foreldre – gjerne ukentlig til man har kontroll på situasjonen.

Når det mangler nødvendig kompetanse

Mobbeombudet bidrar så langt som mulig som en uavhengig ressursperson for skoler og barnehager. I samarbeid med elever/foreldre jobber mobbeombudet ofte med å vurdere kvaliteten på aktivitetsplaner og gir råd og innspill som tas med i det videre arbeidet.

Ofte hører jeg at skoler ønsker at saker skal håndteres på lavest mulig nivå, dette er etter min mening ikke en klok tenkemåte. Fokuset må være på at en sak skal håndteres på rett nivå avhengig av sakens karakter. Dette gjør at det første som må gjøres når det oppstår en bekymring for et barns helse, trivsel eller læring er å foreta ei god og grundig vurdering av hva som vil være best for barnet. Når dette er gjort igangsetter man tiltak på rett nivå – her er tidsfaktoren ekstremt viktig. Lovverket gir skolen fem dager på å få i gang en aktivitetsplan.

Mobbeombudet får gjennom sin hverdag et godt innblikk i hvilken tilstand den enkelte skole og kommune har når det kommer til kunnskap og kompetanse innenfor området barnehage- og skolemiljø. Ombudet kan bidra med tips til hvordan skolene kan øke sin kompetanse og har kunnskap om ulike kompetansehevingstiltak som f.eks. Prosjekt IBS (Inkluderende Barnehage og skolemiljø), Læringsmiljøprosjekt, beredskapsteam, innsatsteam etc.

Tendenser

Mobbeombudet har det siste året hatt 174 henvendelser på situasjoner der barn/ungdom opplever et utrygt barnehage- eller grunnskolemiljø. Antall henvendelser har økt med 50 fra skoleåret 2017/2018. Årsaken til økningen i antall henvendelser vurderer mobbeombudet at skyldes økt kunnskap om at mobbeombudet finnes og at barnehagen er kommet inn som mobbeombudets ansvarsområde. Henvendelsene har langt på vei samme problembilde som året før, og det er fortsatt en stor jobb å gjøre i mange kommuner, skoler og barnehager. Det for mange tilfeller av voksne som ikke er i stand til å skape et trygt barnehage- eller skolemiljø. Dette handler både om et behov for mer kunnskap, men kanskje mest et behov for at ledere på alle nivå følger opp at rutiner og relasjoner blir håndtert på en god måte på det enkelte lekerom, klasserom, gymgarderobe etc.

Perioden 2018/2019 har samtidig vist at flere skoler er blitt bedre til å håndtere vanskelige situasjoner. Strukturer, systemer og maler for å håndtere og dokumentere mobbing og dårlig skolemiljø er kommet mer på plass. Allikevel er det et stort sprik mellom skoler og mellom kommuner. Den nasjonale evalueringen av opplæringslovens kapittel 9A støtter mobbeombudets observasjoner og viser at flere elever blir hørt og får hjelp, men det er fortsatt svært ulik praktisering av regelverket og utfordringer i dokumentasjonsarbeidet på skolene. Hele rapporten kan leses her: udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/evaluering-av-nytt-kapittel-9a-i-opplaringsloven/

Oppfølging av ansatte i skole og barnehage er et område der det er stor forskjell. Lov-, regel- og planverket skaper store forventninger hos barn, ungdom og foreldre til hvilken kvalitet de skal møte. Mobbeombudets observasjoner ute i skoler og barnehager er at det er stor variasjon når det

kommer til hvordan skoleeier og skoleledelse legger til rette for og følger opp at ønsket praksis gjennomføres på den enkelte barnehage- og skolearena.

Min påstand er at barnehager og skoler som skaper en kultur der voksne først og fremst evaluerer egen praksis og handlinger når noe ikke er som det skal i langt større grad håndterer 9A på en god måte enn skoler som først vurderer hva som er galt med barnet eller foreldrene.

Et annet område som mobbeombudet prøver å gå i front på er å få alle organisasjoner som jobber med barn og ungdom til å gjøre en jobb med å drøfte og reflektere over begrepene nulltoleranse, å følge med og å gripe inn.

Graden av elevinvolvering (§9A-8) er noen steder svært lav, mens andre steder er det en selvfølge at elevrådet jevnlig har møter med skoleledelsen for å drøfte statusen på skolemiljøet og hvilke tiltak som kan iverksettes/justeres for å skape bedring.

Samarbeidet mellom skole og hjem er fortsatt i stor grad et uutnyttet kraftfelt. Fortsatt er det liten kultur i barnehager og skoler for å skape gode dialogarenaer både mellom skole og hjem, og mellom foreldrene i en gruppe. Foreldrene må i større grad forplikte seg til ei positivt samhandling med barnehage/skole og med hverandre, men det er barnehagens/skolens oppgave å legge til rette for dette (se avsnitt om foreldrerollen).

Anbefalinger

Anbefaling 1: Få på plass lokale ressurs- og veiledningsteam

Barnehage- og skoleeier må få på plass lokale ressurspersoner/veiledningsteam som kan veilede ledere og ansatte i arbeidet med å skape trygt og godt barnehage- og skolemiljø. Mobbeombudet ser fortsatt at for ofte står ledere og ansatte i barnehage og skole uten mulighet til å få konkret veiledning i utfordrende saker. Skal man lykkes i dette arbeidet må man ha tilgang på lokale ressurspersoner som kan modellere og veilede direkte på de ulike arenaene i barnehager og skoler.

Anbefaling 2: Følg opp kompetansehevingstiltak

Skoleeier/skoleledelse må i større grad følge opp hvordan kompetansehevingstiltak og planverk utføres av de ansattes i praksis. Hva som er gode rammer for et trygt og godt skolemiljø, og hvordan dette skal se ut på de ulike arenaene må være tydeliggjort i hver enkelt barnehage og skole. Når dette er på plass må de ansatte få trene på hvordan det skal utføres i praksis. Dette kan gjøres gjennom rollespill, modellering og refleksjonssamtaler i personalet. Et eksempel er å ha tilsyn i skolegården eller på lekeplassen i barnehagen. Det må trenes for at det ikke skal bli utført på en tilfeldig og lite hensiktsmessig måte.

Anbefaling 3: Jobb aktivt med sosial kompetanse

Hver enkelt barnehage og skole må forplikte seg til å jobbe aktivt med sosial kompetanse, og gjøre begrepene **Ansvarlighet, Selvkontroll, Samarbeid, Empati og Selvhevdelse** til en del av dagligtalen for barn, ungdom, foreldre og ansatte i barnehage og skole.

Anbefaling 4: Samarbeid med foreldre

Samarbeidet mellom barnehagen/skolen og hjemmet må få et mer konkret innhold og organisering. Samarbeidet må handle om oppvekst og oppdragelse. Alle foreldremøter bør i størst mulig grad handle om å skape dialoger mellom foreldre som gir rom for økt forståelse og respekt for hverandre og våre barn- Stikkord vil være dialog og involvering. Et tips er også at man i større grad samler barn og foreldre på samme arena for å få drøftet/bestemt hvordan miljøet skal være og hva som er den enkeltes oppgave.

Det hjelper ikke at politikerne vedtar fine ord på et papir som sier hvordan det bør være hvis ikke barnet opplever at det skjer i klasserommet, i gymgarderoben, på SFO, på lekerommet eller i garderoben.

Slik jobber Mobbeombudet i Troms

At de fleste opplever et godt og trygt liv er selvfølgelig bra, men vi må også være klar over at det å alltid snakke om hvor fint og flott det er på en skole, i en barnehage, i ei gruppe barn/ungdom også gjør det vanskeligere å være en som opplever utrygghet og mobbing. Barn og ungdom som blir utsatt for mobbing enten det er i barnehagen eller i skolen sier jevnt over at det er vanskelig å være den som ikke har det greit når «alle» andre har det så fint. Det hviler derfor et stort ansvar på de voksne til å se og forstå når et barn opplever dette. Det er ikke en selvfølge at de sier ifra. Mobbeombudet har som mål å være et ubyråkratisk, lavterskeltilbud for de som opplever at barnehagen eller skolen ikke er den trygge gode plassen som den skal være.

Følgende standarder skal prege mobbeombudet i møte med barn, ungdom og foreldre:

- Ombudet skal lytte og anerkjenne problemstillingen som tas opp.
- Ombudet skal kunne lover og regler.
- Ombudet skal på en konkret måte kunne veilede den som tar kontakt.
- Ombudet skal kunne fungere som støtteperson i møte med skole/barnehage.

Følgende standarder skal prege mobbeombudet i møte med ansatte, ledere og eiere av skoler og barnehager:

- Ombudet skal kunne lover og regler, og ha god oversikt og kunnskap om fagfeltet barnehage- og skolemiljø med hovedvekt på mobbing og utvikling av sosial kompetanse.
- Ombudet skal på en konkret måte kunne veilede skoler og barnehager.
- Ombudet kan bidra med foredrag og kurs som på en konkret måte bidrar til positiv utvikling i den enkelte skole eller barnehage.

orientert

Kart over engasjement

Dette skoleåret har mobbeombudet i tillegg til å håndtere enkelthenvendelser gjennomført 81 eksterne oppdrag med hovedvekt på kurs og temakvelder for ansatte og foreldre i barnehager og skoler. I tillegg er det gjennomført en rekke skolebesøk der møter med elever har stått sentralt. Mobbeombudet har også gjennomført en rekke kurs/foredrag for ulike hjelpeinstanser og idrettslag, samt møter med fylkesmannen, utdanningsdirektoratet og kunnskapsdepartementet. En viktig del av ombudsrollen er å være synlig tilstede på ulike arenaer og prøve å påvirke barn og unges oppvekstmiljø på en mest mulig konstruktiv måte.

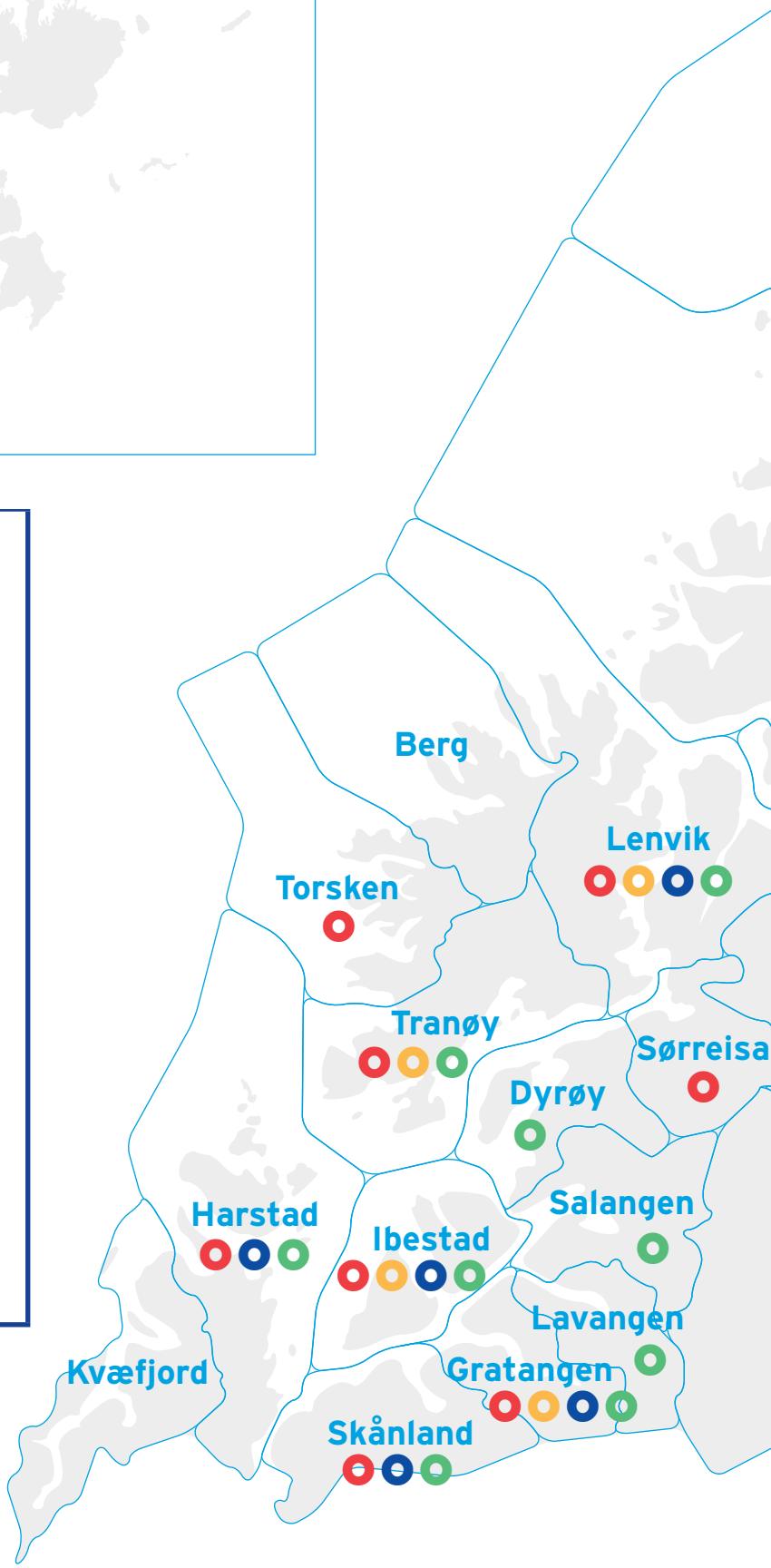

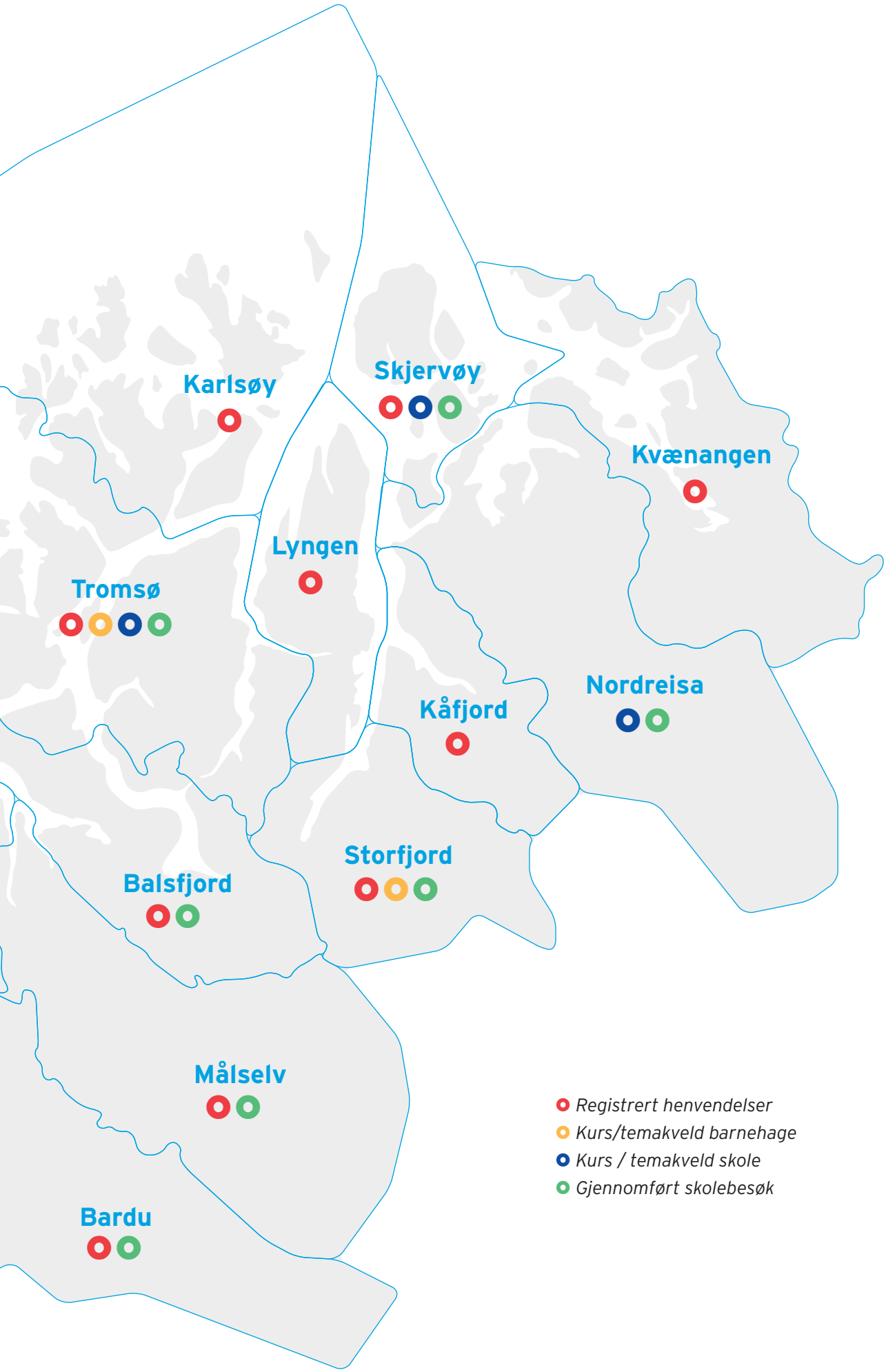
Karlsøy
Skjervøy
Kvænangen
Lyngen
Tromsø
Nordreisa
Kåfjord
Storfjord
Balsfjord
Målselv
Bardu
Registrert henvendelser
Kurs/temakveld barnehage
Kurs / temakveld skole
Gjennomført skolebesøk

Tall i opplærings-året 2018/19

Fordeling av henvendelser

Elev- og lærlingombudet og Mobbeombudet har tilsammen mottatt 207 henvendelser som omhandler barn og ungdom sin rett til et trygt og godt barnehage og skolemiljø i barnehage, grunnskole og videregående skole. Figuren viser hvordan henvendelsene er fordelt på de ulike årstrinnene. Antall henvendelser har økt, men aldersfordelingen viser liten forandring fra rapporten 2017/2018. Andelen henvendelser fra barnehagene er kommet inn, men er foreløpig på lavt nivå. I tillegg har vi valgt å ta med at det kommer en del henvendelser fra frititdsmiljøer som f.eks idrettslag, korps, etc.

Type mobbing i barnehage og grunnskole

Figuren viser ei kategorisering av de ulike henvendelsene som er kommet når det gjelder barnehager og grunnskole. Alt som har med videregående opplæring er samlet i rapporten fra Elev- og lærlingombudet. Figuren viser 5-vis fordeling av henvendelsene.

- Mobbet av ansatte (elever som føler seg krenket av voksne jf. kap. 9A-5 i Opplæringsloven).
- System/skolemiljø (henvendelser som gjelder utfordringer knyttet til grupper, klasser, skoler som helhet jf. kap. 9A-2)
- Skjult mobbing/nettmobbing er slått sammen til en kategori da disse problemstillingene ofte overlapper hverandre.
- Verbal mobbing gjelder barn/ungdoms som utsettes for stygge kommentarer, skjellsord, håning etc.
- Vold og trusler om vold gjelder barn/ungdoms om utsettes for slag, spark, dytting, etc. og trusler om dette.

NB! Tallmaterialet som ligger til grunn er de 174 henvendelsene som gjelder barnehage og grunnskole.

FORDELING AV HENVENDELSER OM BARNEHAGE- OG SKOLEMILJØ

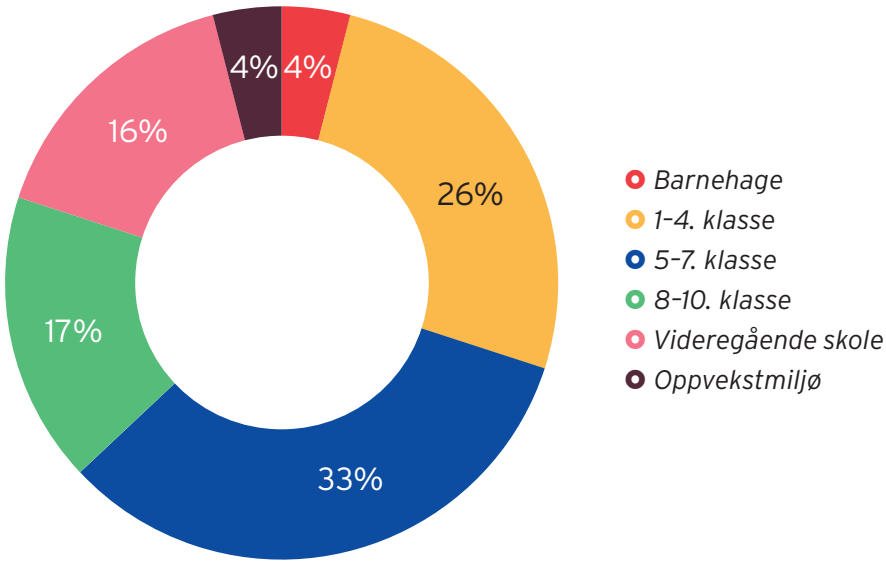

TYPE MOBBING I BARNEHAGE OG GRUNNSKOLE

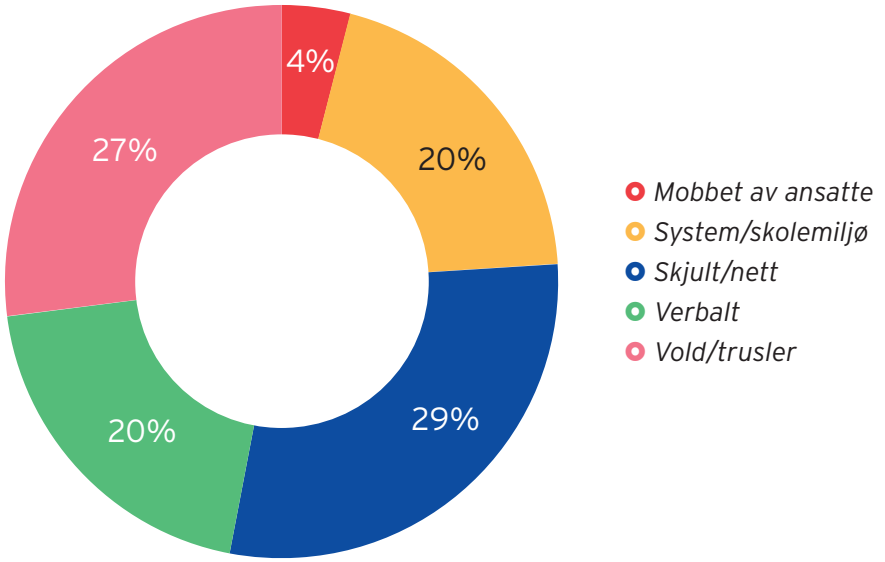

Læringsmiljøsenteret
Universitetet i Stavanger
KAPITTEL
«FORBEDRING ELLER
AV SKOLEMILJØ

Mobbeombudet i Troms deltar i paneldebatt om virkningen av Opplæringslovens kapittel 9A under Arendalsuka 2019 sammen med: Torstein Tvedt Solberg, stortingspolitiker (Ap), Utdanningskomiteen på Stortinget; Mathilde Tybring-Gjedde, stortingspolitiker (H), Utdanningskomiteen på Stortinget; Grete Sørensen Vaaland, førsteamanuensis Læringsmiljøsenteret, UiS; Terje Skyvulstad, nestleder/styremedlem Utdanningsforbundet/Partnerskapet mot mobbing. Foto: Mari Løvås (UiS)

Bygging av ombudsnettverk i Troms/Finnmark

Elev- lærling og mobbeombudene i Troms og Finnmark har samarbeidet om denne delen av årsrapporten som handler om hvordan ombudstjenesten for barn og ungdom i vår region bør utvikles videre.

Ombudsordningen i Troms og Finnmark er fortsatt i etableringsfasen. For Troms har ordningen fungert i to år og for Finnmark i et halvt år. Ombudene får stadig bedre kjennskap til oppvekst- og utdanningsmiljøene i regionen, fra barnehage- og til videregående opplæring. Arbeidet strekker seg over et geografisk stort område, og i løpet av arbeidshverdagene opplever vi et rikt mangfold av kulturer, og erfaringer fra barn, elever, lærlinger, foreldre og ansatte i møte med barnehager, skoler, bedrifter og opplæringskontor.

Vi har igangsatt et arbeid med å utvikle en felles verdiplattform i utøvelse av ombudsrollene i Troms og Finnmark, og ser på dette som et nødvendig grep for å bygge en kvalitativ og forutsigbar tjeneste for fremtidens behov.

Vi behøver ombudenes fokus. Misforstå meg rett, men det er ikke nok med teoretikere fra universitetet.

De har et helhetlig fokus og kunnskap på oppfølging av mobbing, fra forebygging og til aktiv håndtering når sak oppstår.

Status i Troms og Finnmark per 01.09.19

Stillinger i Finnmark

Elev – og lærlingombud:

- Ingen ansatt i denne stillinga i Finnmark.

Mobbeombud 100 % stilling:

- Hovedarbeidsområde: Barnehage, grunnskole & videregående opplæring.
- Lovverk: Barnekonvensjonen, Barnehageloven, Opplæringsloven §9A.
- Type tilsetting: Prosjektstilling 01.02.19–31.12.19.

Historikk Finnmark

Mobbeombudet i Finnmark tiltrådte i nyopprettet stilling 1. februar 2019. Arbeidsoppgaver og mandat er fordelt slik at Mobbeombudet skal håndtere saker innenfor retten til et trygt og godt barnehage – og skolemiljø for barn, elever og lærlinger i barnehage, grunnskole og videregående opplæring.

I oppstarten har arbeidet vært å bygge en ny tjeneste for barn og ungdom i Finnmark. Både organisasjonsbygging og håndtering av enkeltsaker på individ og systemnivå har vært vektlagt. Store deler av tiden frem til nå har vært brukt til å markedsføre og å gjøre tjenesten kjent blant barn og unge, foresatte, barnehager, skoler og kommuner.

Geografien i Finnmark med lange avstander og mye vær har gjort at møter med kommuner, barnehager og skoler har krevd kapasitet og ressurser til reisevirksomhet for å klare å imøtekomme tilgjengelighet og tilstedeværelse etter behov. Det er en stor sårbarhet å være et enkeltmenneske i denne tjenesten i Finnmark.

Det har tidligere vært et Elev – og lærlingombud i Finnmark, men denne har ligget vakant i noen år nå.

Stillinger i Troms

Elev- og lærlingombud 100 % stilling:

- Hovedarbeidsområde: Videregående opplæring.
- Lovverk: Opplæringsloven, Arbeidsmiljøloven, Barnekonvensjon og Lov om Sjøfarten.
- Type tilsetting: Åremålsstilling på seks år.

Mobbeombud 100 % stilling:

- Hovedarbeidsområde: Grunnskole og barnehage.
- Lovverk: Opplæringslovens § 9a. Lov om barnehage og Barnekonvensjon
- Type tilsetting: Fast stilling.

Historikk Troms

Ombudene i Troms tiltrådte nyopprettede stillinger mai 2017. Arbeidsoppgaver og mandat var fordelt mellom at Mobbeombudet håndterte saker innenfor opplæringslovens § 9a, retten til et trygt og godt skolemiljø for grunnskole og videregående opplæring i skole. Elev- og lærlingombudet håndterte andre saker innenfor opplæringsloven og saker med lærlinger/lærekandidater innenfor arbeidsmiljøloven.

I oppstarten av arbeidet med å bygge en ny tjeneste for barn og ungdom i Troms ble samarbeid om både organisasjonsbygging og håndtering av enkeltsaker på individ og systemnivå vektlagt.

Første året ble brukt til å markedsføre og å gjøre tjenesten kjent blant barn, ungdom, foreldre og ansatte samtidig som enkelthenvendelser ble håndtert.

Vi erfarte tidlig sårbarheten med å være et enkeltmenneske i tjeneste for barn, ungdom, elever, lærlinger, foreldre og ansatte med forventninger om behov for tilgjengelighet og tilstedeværelse når saker oppstår.

Geografien i Troms med lange avstander til kommuner, skoler, enkeltsaker osv krever kapasitet og ressurser til reisevirksomhet som må sees i sammenheng med tilgjengelighet og tilstedeværelse.

Erfaringer i løpet av første året som ombud med til sammen 250 enkelthenvendelser gjorde at vi omstrukturerte fordelingen av arbeidsoppgaver, og etablerte en samarbeidsmodell mellom mobbeombudet og elev- og lærlingombudet tilpasset behov fra Troms fylke – Beskrivelse av Tromsmodellen vedlagt. Gjennom Tromsmodellen har vi etablert felles mottak av saker gjennom felles telefonnummer. Det gjøres så ei fordeling av hvem som følger opp henvendelsen. Henvendelser fra barnehage og grunnskole håndteres i hovedsak av Mobbeombudet, mens elev- og lærlingombudet følger opp saker som omhandler videregående opplæring. Ombudene i Troms har de siste to årene mottatt i overkant av 500 enkelthenvendelser som gjelder barn og ungdom som opplever utfordringer i opplæringshverdagen. Vi erfarer at Tromsmodellen bidrar til å gjøre saksmengden håndterbar.

Forslag til veien videre

I arbeid med forebygging samarbeider vi tett, men legger opp til at mobbeombudet samarbeider direkte med kommuner, og elev- og lærlingombudet med videregående skoler og opplæringskontor.

Den viktigste, og høyest prioriterte, oppgaven består i å hjelpe enkeltmennesker i møte med systemet, slik at de får en rettferdig behandling etter lov, forskrift og regelverk.

For å lykkes i dette arbeidet må en ha evnen til å lytte og anerkjenne problemet som legges frem. En må inneha analysekompetanse og innsikt i hvilke muligheter som finnes av kompetanse og ressurser innenfor lokale rammer, før en går over i aktiv handling.

Under bygging av en helt ny organisasjon, ombudsorganisasjonen i Troms og Finnmark, som handler på fritt og selvstendig grunnlag uavhengig av administrativt og politisk ledelse, har det i løpet av disse årene vært nødvendig å bygge uavhengige ressurspersoner sammen i et felles team som gjensidig bistår og påvirker hverandre faglig, i utøvelse av daglig arbeid om enkelthenvendelser og i bygging av en bærekraftig organisasjonsmodell. Vi jobber fortsatt med å definere innholdet i ombudsrollen, og gjør stadig erfaringer som bidrar til refleksjon og bevissthet omkring egne roller.

Ombudsrollene lokalt i Troms og Finnmark må også sees i sammenheng med ombudsrollene nasjonalt. For å etablere og opprettholde tillit er det svært viktig at rollene som uavhengige ressurspersoner ivaretas gjennom alle nivå. Ombudsrollene i Norge er under utvikling, og det finnes ulike organiseringer og mandat for samarbeid mellom våre kollegaer som er mobbeombud og/eller elev- og lærlingombud i de ulike fylker. Ombudsordningen er under evaluering, og det jobbes fortsatt prosjektbasert på flere steder.

Felles for ombudene er at vi gis samme tilbud om etterutdanning i mobbing gjennom Læringsmiljøsenteret i Stavanger, og at vi i fellesskap har utarbeidet en samarbeidsplattform. Vi har ulike mandat, ulik kompetanse og erfaringer, og vi forvalter våre ombudsroller ulikt. I dag er landets ombudsnettverk svært sårbart på grunn av uavklarte mandat, midlertidige ansettelsesforhold og ulike forventinger fra fylkene, men vi opplever likevel å ha et svært godt utbytte av erfaringsdeling fra ombudspraksisen som utøves lokalt og nasjonalt.

Vi anbefaler fylkestingene i Troms og Finnmark og Fellesnemda å være tett på Kunnskapsdepartementet i prosessen rundt de nasjonale ombudsordningene slik at barn og ungdom i Troms og Finnmark sikres ei tilgjengelig ombudsordning som gjenspeiler de kulturelle og geografiske forholdene i vår region.

Viktige momenter i arbeidet med å styrke ombudsrollene

- Overlappe/støtte/utfylle hverandres arbeidsoppgaver.
- Felles mottaksapparat for henvendelser.
- Felles verdiplattform under utarbeidelse.
- Kontinuerlig fokus på å videreutvikle ombudsorganisasjonen i Troms/Finnmark basert på kunnskap og kapasitet.
- Følge tett opp med å bygge relasjoner/etablere tillit til barn/ungdom, foreldre, kommuner, skoler, opplæringskontor og andre aktuelle instanser gjennom jevnlige besøk.
- Sikre mulighet for størst mulig grad av nærvær og tilstedeværelse gjennom jevnlige/ årlige besøk.
- Bidra til at de ulike institusjonene lokalt holder høyt trykk på forebyggingsarbeidet.
- Bidra med lokale erfaringer inn mot utdanningsmiljøer, skoler, kommuner etc.
- Aktiv markedsføring og profilering for å gjøre flere parter kjent med ombudsfunksjonen, både på individ og systemnivå.
- Folkehelseperspektivet ivaretas.

Utfordringer som må vurderes og videreutvikles for å sikre en tilgjengelig, kvalitativt og robust ombudstjeneste i Troms og Finnmark

- Geografisk plassering både for arbeidsområder og kontorplassering - hvordan opprettholde relasjoner og bygge tillit til systemet gjennom ombudsrollene?
- Hvordan sikre tilstedeværelse i hele regionen?
- Felles journal og rapportsystem.
- Hvilket detaljnivå forventes i årsrapport (geografi, nivå).
- Hvordan sikre økonomi og kostnader for å kunne drive et forsvarlig ombudstilbud.
- Sikre en mest mulig komplementær kompetanse i teamet.
- Sikre ivaretagelse av kulturforståelse i ombudsrollen sett i lys av det geografiske området vi skal dekke.
- Arbeidsfordeling mellom ombudene.
- Mobbeombudet i Finnmark er foreløpig tilsatt bare til 31.06.20 – dette gir stor uforutsigbarhet i tjenesten for barn, ungdom og foreldre i Finnmark.
- Mangel på elev- og lærlingombud i Finnmark betyr at elever og lærlinger i videregående opplæring ikke gis samme tjenestetilbud som i landet for øvrig. Finnmark er per i dag det eneste fylket som ikke har ansatt elev- og lærlingombud.

Våre anbefalinger til framtidig felles ombudstjeneste for Troms og Finnmark

- Bygge kapasitet for tilgjengelighet og tilstedeværelse gjennom å videreutvikle ombudstjenesten i Troms/ Finnmark til å omfatte minimum to stillinger som mobbeombud og to stillinger som elev- og lærlingombud.
- Et felles ombudsteam for Troms og Finnmark som sammen skal hjelpe barn/ungdom i den nye regionen.
- Organisere ombudstjenesten under fylkesordfører for å sikre ei best mulig uavhengighet.

Lytte

Anerkjenne

Handle

Tromsmodellen 2018–2020

Elev- og lærlingombudet og mobbeombudet skal gjennom tett samarbeid bidra til å sikre barn og ungdom i Troms et trygt og utviklende barnehage og opplæringsmiljø.

BARNEHAGE	BARNESKOLE	UNGDOMSSKOLE	VIDEREGÅENDE OPPLÆRING (SKOLE)	VIDEREGÅENDE OPPLÆRING (BEDRIFT)
Lovverk Barnehageloven Rammeplanen Barnekonvensjonen	**Lovverk** Kap. 9A i Opplæringsloven Barnekonvensjonen	**Lovverk** Kap. 9A i Opplæringsloven Barnekonvensjonen	**Lovverk** Opplæringsloven Barnekonvensjonen	**Lovverk** Opplæringslov Arbeidsmiljølov Lov om sjøfarten Barnekonvensjonen
Ansvar Mobbeombudet	**Ansvar** Mobbeombudet	**Ansvar** Mobbeombudet	**Ansvar** Elev- og lærlingombudet	**Ansvar** Elev- og lærlingombudet
Støtte Elev- og lærlingombudet	**Støtte** Elev- og lærlingombudet	**Støtte** Elev- og lærlingombudet	**Støtte** Mobbeombudet	**Støtte** Mobbeombudet